

**О.О. Гуторова, канд. екон. наук, професор університету
О.І. Гуторов, доктор екон. наук, професор
Харківський національний аграрний університет ім. В.В. Докучаєва**

ОСОБЛИВОСТІ, ПРОБЛЕМИ ТА НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ СІЛЬСЬКИМИ ТЕРИТОРІЯМИ

В статті висвітлені особливості та проблеми управління сільськими територіями що пов'язані з: істотним відставанням за рівнем забезпечення соціальними послугами порівняно з міськими жителями; нестачою робочих місць; неспроможністю особистих селянських господарств забезпечити належний рівень добробуту; недоступністю кредитних ресурсів; утратою трудових ресурсного потенціалу.

Удосконалення управління сільськими територіями розглянуто з позицій побудови багатофункціонального сільського господарства з урахуванням історичних, економічних, соціальних, екологічних та інших особливостей території. Пріоритетні позиції удосконалення управління сільськими територіями пов'язані з: багатофункціональним економічним розвитком сільських громад, удосконаленням системи охорони природного середовища, розвитком туризму, нарощуванням виробничого потенціалу, надання населенню адміністративних, соціальних та інших послуг.

Ключові слова: *управління, сільські території, розвиток, територіальні громади, децентралізація, інфраструктура, інвестиції.*

Постановка проблеми. Сучасна соціально-економічна ситуація сільських територій України характеризується проблемами, що перешкоджають їх переходу до сталого розвитку. Зокрема, досі зберігається тенденція скорочення ресурсного потенціалу сільського господарства, не завершено процес формування економічно активних суб'єктів сільського бізнесу. Погіршується демографічна та екологічна ситуація, продовжується руйнування соціальної інфраструктури, знижується тривалість життя сільського населення.

Серед очікуваних наслідків, що зумовлюють тенденцію передачі більшого обсягу повноважень та відповідальності сільським громадам у процесі децентралізації, можна виділити такі: ефективніший місцевий розвиток і впровадження демократії та захист прав громадян. Проте, сучасною наукою і практикою ще не розроблена достатня кількість моделей та інструментів, які б забезпечили сталий розвиток сільських

територій в умовах децентралізації на принципах екологічно збалансованого природокористування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У роботах широкого кола спеціалістів здійснюється пошук інноваційних форм організації сільських територій, серед яких слід відзначити О.М. Бородіну [1], В.К. Збарського [2], І.О. Іртищеву [3], М.Й. Маліка [4], І.І. Прокопа [5], М.І. Стегней [6], М.А. Хвесика [7], В.М. Юрчишина [8].

У працях названих учених закладене вагоме теоретико-методологічне підґрунтя для дослідження проблем управління розвитком сільських територій. Утім складність і масштабність цієї проблематики для сучасних трансформаційних процесів в Україні виявляє все нові нерозв'язані питання, що потребує поглиблення наукових пошуків. Зокрема, актуальним серед них сьогодні є саме формування та реалізація механізмів управління сільськими територіями в умовах децентралізації, яке передбачає визначення основних орієнтирів і пріоритетів еколого-орієнтованого, соціогуманітарного сталого розвитку.

Формулювання цілей статті. Метою статті є встановлення особливостей, визначення проблем та обґрунтування теоретико-методологічних передумов формування сучасного механізму управління сільськими територіями.

Виклад основного матеріалу досліджень. Змістом державної політики розвитку сільських територій є формування сприятливих умов життєдіяльності їх мешканців на основі диверсифікації сільської економіки, інтенсивної модернізації соціальної сфери та підвищення доступності її послуг, забезпечення екологічної стійкості територій, створення умов для активізації місцевого самоврядування й ініціативності сільських громад.

Ситуація у сільській місцевості України несе низку загроз для безпеки країни. Її характеризують: істотне відставання за рівнем забезпечення соціальними послугами порівняно з міськими жителями; нестача робочих місць унаслідок відсутності будь-яких суб'єктів господарювання в більш ніж половині сіл країни; неспроможність особистих селянських господарств через їх дрібнотоварність і низькі доходи забезпечити належний рівень добробуту; недоступність кредитних ресурсів для переважної більшості сільських мешканців; утрата трудових ресурсів у результаті депопуляції та міграції.

Демографічна ситуація у сільській місцевості України обумовлена як довготривалими негативними тенденціями, так і несприятливою сучасною соціально-економічною ситуацією. Протягом десятиліть сільські території України були донором трудових ресурсів для міст і промислових

центрів, що негативно вплинуло на вікову структуру населення, призвело до його старіння та, відповідно, неможливості демографічного відтворення. Депопуляція в сільській місцевості почалася ще 1979 року, тоді як у містах – з 1992 року. Спостерігаються деструктивні тенденції, спричинені несприятливими умовами життєдіяльності, зокрема поширенням бідності, безробіттям, незадовільним станом житлово-комунального господарства та соціальної інфраструктури тощо.

Статевовікова піраміда демонструє помітні відмінності вікового складу сільського та міського населення. Сільському населенню притаманна вища народжуваність: сумарний коефіцієнт народжуваності в сільській місцевості в 2015 р. становив 1,710 дитини на одну жінку репродуктивного віку порівняно з 1,388 – у міських поселеннях [9].

В Україні склалася істотна міжпоселенська різниця середньої тривалості життя. Так, в міських поселеннях вона становила 72,0, сільській місцевості – лише 69,9 року. Спостерігається надмірно висока відмінність імовірності прожити довге життя між жінками й чоловіками – 9,5 року в містах і 10,5 – на селі, що майже вдвічі перевищує аналогічний показник європейських країн [9].

Міграційна ситуація у сільській місцевості впродовж останнього десятиліття характеризується переважанням вибуття населення над прибуттям. Виїзд молоді на постійне проживання до міст є істотною проблемою для сільських територій, зокрема спричиняє кризу кадрового забезпечення соціальної сфери в багатьох регіонах України.

Сільське розселення України представлене 28 385 сільськими поселеннями. Відбувається руйнація поселенської мережі, результатом якої є зникнення сіл. За даними Держслужби статистики України, протягом 1990-2014 рр. чисельність сільських поселень зменшилась на 422 од., що, наприклад, перевищує кількість сіл Чернівецької області. Інтенсивність таких процесів зростає. Якщо за період 1990-2000 рр. у середньому за рік зникало 6 поселень, то впродовж 2001–2014 рр. – 18.

Найбільшого розмаху руйнація сільської поселенської мережі набула в Київській, Полтавській, Харківській, Чернігівській областях. Не зменшилась кількість поселень за останні 14 років у Закарпатській, Івано-Франківській, Львівській, Тернопільській та Чернівецькій областях.

Забезпечення динамічного розвитку сільських територій потребує трансформації людського потенціалу, характерними ознаками якого повинні стати освіченість, ініціативність, орієнтованість на здоровий спосіб життя й екологічні імперативи життєдіяльності. Поруч із майновою нерівністю критичної величини в Україні набула нерівність, спричинена місцем проживання. Так, 2014 р. 45,7 % сільських

домогосподарств потерпали від відсутності закладів, які надають побутові послуги (серед міських – 4,4), 41,8 – від незабезпеченості послугами швидкої медичної допомоги (4,2), 28,5 – від відсутності поблизу житла медичної установи (6,2), 24,4 % – регулярного щоденного транспортного сполучення з іншим населеним пунктом із більш розвиненою інфраструктурою та 6,3 % – дошкільних закладів (у містах – 1,2).

На початок 2016 р. сільський житловий фонд становив 381,3 млн м² загальної площі житла (39,1% житлового фонду України). Існує значна територіальна диференціація рівня забезпеченості житлом (різниця між регіонами перевищує 2,4 разу). Щодо обладнання житлового фонду, то у сільській місцевості (згідно даних за 2015 р.) питома вага загальної житлової площі, обладнаної водопроводом становила 34,3 %, гарячим водопостачанням – 21,8 %, каналізацією – 30,9 %, опаленням – 53,9 %, газом – 84,1 %. У містах практично усі ці показники досягають рівня 75-80 % [9].

Здоров'я людини значною мірою формується, зберігається, примножується або втрачається упродовж усього життя залежно від умов існування та поведінки індивідууму. Нині доступність та якість медичного обслуговування на сільських територіях, як один із вагомих чинників стану здоров'я, є вкрай недостатніми.

Ключовим завданням освітнього середовища в цій сфері є подолання бар'єрів на шляху забезпечення доступності для сільських дітей якісних освітніх послуг. Сучасна освіта має стати ефективним механізмом соціальної інтеграції, вирівнювання стартових можливостей громадян. Серед іншого, цьому перешкоджають низький рівень інфраструктурного потенціалу та матеріально-технічного забезпечення, загострення дефіциту педагогічних кадрів на селі.

Світовий досвід реалізації політики розвитку сільських територій свідчить, що її результативність залежить від ефективності залучення та використання природно-ресурсних складових середовища буття людини, виходячи з принципу суспільної справедливості та екологічних обмежень. Йдеться про створення належних умов для розвитку як окремої особи, так і територіальної громади в цілому на засадах “зеленої” та “синьої” економіки. Як базові орієнтири щодо вирішення екологічних проблем слід використати положення Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, згідно з якою співпраця в екологічній сфері регулюється 29 спеціальними директивами та регламентами.

Станом на 1 січня 2016 р. земельний фонд України дорівнював 60 354,9 тис. га, у т. ч. сільськогосподарські землі – 70,8 %, ліси та лісовкриті території – 17,6 % [9]. Земельні ресурси використовуються,

охороняються та відтворюються із неухильним погіршенням кількісних і якісних показників. Розораність земель перевищила 53,9 % за рахунок скорочення площ лісів, сіножатей і пасовищ. Таке порушення екологічної збалансованості відтворення природної структури ландшафту призводить до негативної зміни мікроклімату, рівня залягання ґрунтових вод, поширення водної та вітрової ерозії (щорічний приріст еродованих земель становить 80–90 тис. га), а також погіршення рекреаційного потенціалу сільських територій, що зменшує можливості зайнятості місцевих жителів у сільському зеленому туризмі.

Сучасний стан лісоресурсного потенціалу та правова неврегульованість порядку проведення лісовпорядкування, державного обліку лісів і державного лісового кадастру не сприяють покращенню екологічної ситуації на сільських територіях. Захисні протиерозійні та інші насадження створені тільки на 50% площі сільськогосподарських земель. У багатьох господарствах вони перебувають у незадовільному стані, не відповідають контурній системі організації території. Через правову невизначеність, недооцінку агролісомеліоративної ролі лісосмуги часто знищують або вони малоефективні.

Значна група проблем розвитку сільських територій пов'язана з дефіцитом водних ресурсів для господарських потреб, особливо в місцях інтенсивного сільськогосподарського виробництва, а також питних потреб населення. На окремих територіях ситуація набула ознак критичності та є загрозою безпечній життєдіяльності населення.

Існуюча практика поводження з твердими побутовими відходами (ТПВ) у сільських населених пунктах недосконала, її фрагментарність і різноманітність не дозволяють забезпечити достатній контроль за санітарним станом територій. Нині відповідними послугами користується 75% населення України, у т. ч. лише 10-30% жителів сіл залежно від регіону проживання. Для порівняння: у країнах Східної Європи (Польщі, Литві, Естонії) цей показник перевищує 90%. Практично не реалізуються заходи щодо організації роздільного збирання, сортування та вилучення ресурсоцінних компонентів побутових відходів.

В Україні щороку з'являється близько 32 тис. несанкціонованих звалищ ТПВ загальною площею понад 1 тис. га, в результаті чого втрачаються цінні сільськогосподарські угіддя. Не використовуються можливості сільських територіальних громад – на місцевому рівні відсутні дієві механізми концентрації громадами необхідних фінансових ресурсів для реалізації комунальних інфраструктурних проектів, як це практикується в європейських країнах, а у суб'єктів господарювання та домогосподарств немає мотивації щодо вирішення проблеми відходів. Як

свідчить світовий досвід, система поводження з відходами буде результативною за умови охоплення сіл централізованими послугами зі збирання та вивезення ТПВ. Ураховуючи специфіку сільських територій (розосередженість джерел утворення відходів, незначні пооб’єктні обсяги, великі відстані перевезень), вона повинна включати такі ланки: контейнерне збирання за двома вихідними фракціями відходів – органічною (микрою) та неорганічною (сухою); регіональні полігони для видалення ТПВ; компостування органічної частки на місцевому (локальному) й індивідуальному (посадибному) рівні.

Сільськогосподарське виробництво залишається основою економічного розвитку в сільській місцевості. Сформований за роки аграрних трансформацій потужний корпоративний сектор нарощує виробництво та експорт високоліквідної сільськогосподарської продукції, вилучаючи з сільської місцевості ресурси територіального розвитку.

У результаті значної концентрації землі, експортоорієнтованого характеру виробництва, монополізації ланцюгів доданої вартості, мінімізації орендної плати та максимізації ринкової вартості агрокорпорації запровадили механізми використання ресурсів сільської місцевості для формування та акумулювання надприбутків. Більше того, центральні офіси корпорацій зареєстровані поза межами сільських територій, а отже, навіть незначні податкові виплати не надходять на місцевий рівень.

Застосування високоефективних систем обробітку ґрунту обумовлює вивільнення робочої сили. Агрокорпорації отримують надприбутки за рахунок використання відносно дешевих ресурсів – землі та робочої сили. Хоча заробітна плата їхніх працівників у 1,5–2 рази перевищує рівень оплати праці в сільгосп підприємствах України, вона є нижчою в 5–10 разів порівняно з агрокорпораціями в Європі.

Корпоративний сектор концентрує свою діяльність на інтенсивно використовуваній частині сільгоспугідь – ріллі, відмовляючись від інших видів угідь (пасовищ, сінокосів, садів). Частка ріллі в Україні в корпоративних підприємствах становить близько 95%, досягаючи 98% у Дніпропетровській, Вінницькій, Кіровоградській, Тернопільській областях. Таким чином, руйнуються елементи екологічного каркасу, що здатні підтримувати сприятливий стан агроландшафту.

Україна деформованою є галузева структура валової продукції сільськогосподарства корпоративного сектору. У 2015 р. частка рослинництва становила 70 %, а в третині регіонів перевищувала 80 %. При цьому практикується монокультурне рослинництво – вирощуванням декількох прибуткових експорто-орієнтованих культур, насамперед

пшениці, кукурудзи, соняшнику, ріпаку. Площі під цими культурами постійно зростають і в 2015 р. склали 66,2 % посівної площі. В окремих регіонах (Дніпропетровській, Донецькій, Запорізькій, Кіровоградській, Луганській, Сумській, Харківській областях) названі культури займають 75–80 % посівів. Особливо агресивний до землі соняшник (займає майже 20 % у структурі посівів за норми близько 8-12 %) із року в рік вирощується на третині площ у Донецькій, Запорізькій, Луганській областях [9].

Монокультуризація призводить до ґрунтовтоми, виснаження та масштабної деградації ґрунтів, а можливості поповнення поживних речовин за рахунок органічних добрив обмежені внаслідок занепаду тваринництва (згідно з нормами країн ЄС, на 1 га сільгоспугідь слід утримувати одну умовну голову худоби, у той час як в Україні цей показник є меншим за 0,26). Внесення органічних добрив за останні роки залишається на мінімальному рівні – в середньому 0,5 т на 1 га посівної площі за необхідних близько 8 т.

Успішність процесу диверсифікації як стратегічного напрямку розвитку сільських територій підтверджено європейською практикою та вимагає виважених системних заходів державної підтримки до яких віднесено: диверсифікацію неаграрної діяльності (переробка та маркетинг аграрної продукції); підтримку мікропідприємництва; сприяння розвитку туризму. Розвиток органічного агровиробництва є одним із найперспективніших напрямів диверсифікації сільгоспдіяльності.

Кооперація та кластеризація агровиробників, розширення їх участі в агропродовольчих ланцюгах задля збільшення вартості сировини в кінцевій ціні агропродовольчої продукції набуває пріоритетного значення в умовах великої кількості операцій поза її виробництвом (транспортування, зберігання) та намаганням комерційних суб'єктів (посередників, переробників, що переважно знаходяться поза межами сільської території) присвоювати більшу частину вартості продукції.

Потужним інструментом диверсифікації сільської економіки, що стимулює виробництво, переробку та споживання агропродукції, надання транспортних, рекреаційно-оздоровчих, побутових послуг у сільській місцевості, є сільський туризм. Цей вид діяльності визнано СОТ однією з найдинамічніших сфер економіки з середньорічними темпами росту 10–30%. Безумовними лідерами сільського туризму є Івано-Франківська та Львівська області, де сукупно зосереджено 77 % усіх садиб. Спостерігається тенденція до динамічного збільшення мережі та потужності сільських садиб, що надають послуги зеленого туризму.

У сільському господарстві закладений величезний енергетичний потенціал, реалізація якого здатна посприяти вирішенню як національних, так і локальних завдань. Перспективним напрямом діяльності є розвиток сонячної та вітрової енергетики. Розміщення відповідних установок на необроблюваних землях могло б посприяти підвищенню доходів власників земельних паїв, створенню робочих місць, а для сільських бюджетів – стати додатковим джерелом доходів.

Визначення перспектив та пріоритетів державної політики щодо розвитку сільських територій потребує диференційованої оцінки їх потенціалу, як здатності певної території продукувати економічну «енергію», вимірювану в показниках її соціально-демографічного розвитку, функціонування поселенської мережі, якості людського капіталу, екологічних характеристиках, параметрах продуктивності праці, результатах господарської діяльності агровиробників та інших суб'єктів підприємництва. Його вимірювання здійснюється за різними напрямками, які доцільно об'єднувати в декілька основних груп: виробничий потенціал (спроможність сільської території виробляти певну кількість аграрної та промислової продукції, послуг); людський потенціал (здатність забезпечувати повноцінну життєдіяльність сільських мешканців, включаючи освіту, медичне обслуговування, соціальний захист); інвестиційний потенціал (можливість акумулювання в межах сільської території певного обсягу інвестиційних ресурсів); фінансово-бюджетний потенціал (спроможність території забезпечувати надходження до місцевих бюджетів сільських територіальних громад).

Нарощування виробничого потенціалу сільських територій залишається однією з найгостріших проблем їх розвитку. Від її успішного вирішення залежить можливість підвищення ефективності реалізації наявного інвестиційного потенціалу села. Зниження інвестиційного потенціалу розвитку сільських територій обумовлене посиленням централізації бюджетно-фінансових ресурсів. Як наслідок, місцеві бюджети позбавлені змоги акумулювати необхідну кількість інвестиційних ресурсів, які б могли в подальшому спрямовуватися на розвиток інфраструктури сільських територій, забезпечуючи тим самим покращення їх інвестиційного клімату.

Бюджетна централізація призвела також і до фактичної мінімізації фінансово-бюджетного потенціалу розвитку сільських територій України загалом. Переважна частина місцевих бюджетів територіальних громад за чинної системи оподаткування та розподілу надходжень є хронічно дотаційною. Насамперед це зумовлено погіршенням стану соціальної, транспортної та інженерної інфраструктури села, бюджетною

централізацією попередніх років, високим рівнем трудової міграції за кордон, неспроможністю господарств населення, які є основними виробниками сільськогосподарської продукції в регіоні, адаптувати сучасні стандарти ведення агробізнесу, залучати нові технології, здійснювати модернізацію матеріально-технічної бази агровиробництва та розвивати альтернативні види господарської діяльності.

Зміна ідеологічних засад сучасної політики розвитку сільських територій з цільовою орієнтацією на досягнення прийнятних соціальних параметрів життєзабезпечення сільських жителів обумовлює збільшення обсягів інвестицій у розвиток сільських поселень на засадах державно-приватного партнерства як прийнятного в умовах бюджетних обмежень.

Висновки. Удосконалення управління сільськими територіями слід розглядати з позицій побудови багатофункціонального сільського господарства з урахуванням історичних, економічних, соціальних, екологічних особливостей території. Концепція багатофункціональності базується на тлумаченні сільського господарства як специфічної сфери економічної діяльності, що вирізняється суспільними результатами праці: у процесі сільгоспвиробництва створюються не тільки продукти харчування, корми, лікарська та декоративна продукція, а й суспільні блага нетоварного характеру – екологічні послуги, ландшафти тощо.

Пріоритетні позиції децентралізованого розвитку сільських територій пов'язуються з: багатофункціональним економічним розвитком сільських громад, загальним соціальним і культурним піднесенням, удосконаленням системи охорони природного середовища, реалізацією програм відновлення лісових насаджень та сталим розвитком туризму.

Удосконалення управління сільськими територіями слід здійснити у напрямі створення умов для задоволення потреб суспільства в частині забезпечення та підтримки сприятливого життєвого середовища, необхідного для всебічного розвитку людини, її самореалізації, захисту прав, надання населенню високоякісних і доступних адміністративних, соціальних та інших послуг на відповідних територіях.

З метою збільшення надходжень до місцевих бюджетів від плати за землю доцільно вдосконалити адміністрування цих платежів, завершити процес інвентаризації земель та її грошової переоцінки, передбачати в договорах оренди земельних ділянок обов'язкову незалежну оцінку якості землі на початок та кінець терміну дії договору, а також забезпечити безперервний моніторинг її якісних характеристик.

Бібліографічний список: 1. Бородіна О. Сільський розвиток в Україні: проблеми становлення / О. Бородіна, І. Прокопа // Економіка

України. – 2009. – № 4–5. – С. 59–67. 2. Збарський В.К. Соціальна інфраструктура села як фактор відтворення робочої сили / В.К. Збарський / Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України : зб. наук. праць. – 2010. – Вип. 154. – Ч. 1. – С. 152–160. 3. Іртищева І.О. Стратегічні перспективи конкурентоспроможності харчової промисловості України в умовах глобалізації : [монографія] / І.О. Іртищева, О.Є. Гросицька. – Миколаїв : Дизайн та поліграфія, 2013. – 176 с. 4. Малік М.Й. Сталий розвиток сільських територій на засадах регіонального природокористування та еколого–безпечного агропромислового виробництва / М.Й. Малік, М.А. Хвесик // Економіка АПК. – 2010. – № 5. – С. 3–12. 5. Прокопа І.В. Зайнятість сільського населення в Україні: територіальна диференціація / І.В. Прокопа, О.Л. Попова, М.Г. Бетлій // Економіка і прогнозування. – 2007. – № 10. – С. 56–74. 6. Стегней М.І. Сталий розвиток сільських територій в умовах децентралізації: від теорії до практики : [монографія] / М.І. Стегней. – Миколаїв : ФОП Швець В.Д., 2014. – 484 с. 7. Формування моделі управління природними ресурсами в ринкових умовах господарювання : [монографія] / [за заг. ред. д.е.н., проф., акад. НААН України М.А. Хвесика]. – К.: ДУ ІЕПСР НАН України, 2013. – 304 с. 8. Юрчишин В.В. Сільські території як системоутворюючі фактори розвитку аграрного сектора економіки / В.В. Юрчишин // Економіка АПК. – 2005. – № 3. – С. 3–10. 9. Статистичний щорічник України за 2015 рік. / за ред. І.М. Жук. – К.: Державна служба статистики України, 2016.

Е.А. Гуторова, А.И. Гуторов. Особенности, проблемы и направления совершенствования управления сельскими территориями. В статье освещены особенности и проблемы управления сельскими территориями что связаны с: существенным отставанием по уровню обеспечения социальными услугами в сравнении с городскими жителями; недостатком рабочих мест; неспособностью личных сельских хозяйств обеспечить надлежащий уровень благосостояния; недоступность кредитных ресурсов; потерями трудоворесурсного потенциала.

Совершенствование управления сельскими территориями рассмотрено с позиций построения многофункционального сельского хозяйства с учетом исторических, экономических, социальных, экологических и других особенностей территории. Приоритетные позиции совершенствования управления сельскими территориями связаны с: многофункциональным развитием сельских общин, совершенствованием системы охраны природной среды, развитием туризма, наращиванием

производственного потенциала, оказанием населению правовых, административных, социальных и других услуг.

Ключевые слова: управление, сельские территории, развитие, территориальные общины, децентрализация, инфраструктура, инвестиции.

О.О. Gutorova, О.І. Gutorov. The peculiarities, problems and directions for improving the management of rural areas. The article highlights the peculiarities and problems of rural areas management which are related to a significant lag beyond the standard of the social services providing in comparison with the urban population; the lack of jobs; the inability of individual peasant farms to provide the proper level of wellbeing; the inaccessibility of credit resources; and losses in the labor forces potential.

The improvement of rural areas management is considered from the position of the multifunctional agriculture building, which takes into account the historical, economic, social, ecological and other features of the territory. The priority positions for improving the management of rural areas are connected with the multifunctional economic and cultural development of rural communities; the improvement of the environmental protection system; the growing of industrial potential; providing the population with administrative, social and other services. It is found out that rural tourism is a powerful tools for the diversification of rural economy, which stimulates the production, processing and consumption of agricultural products, the providing of transport, recreational, sanitary and domestic services in the rural areas.

The social and pertaining to the humanities component of development by increasing the industrial potential of the rural areas was argued in the article. It is shown that the possibility to increase the efficiency of the village existing investment potential realization depends on its successful solution. Changing the ideological foundations of modern policy of the rural areas development with a targeted orientation towards the achieving of the acceptable social parameters of rural population life sustenance is stipulated the increase in the investments volume into the rural settlements development on the basis of the state and private partnership as acceptable under the conditions of budgetary restrictions.

The scientific approaches to the rural areas development through the introduction of the innovative technologies instruments system for ensuring the attractiveness of the territories for the investment were proposed. The central place in it was given to the peasant's interests as for the rebirth of the village on the basis of the effective usage of the agricultural resources, a combination of the productive and nonproductive agricultural potentials.

Key words: management, rural areas, development, territorial communities, decentralization, infrastructure, investments.

Стаття надійшла до редакції: 13.09.2017 р.